

LJETNA ŠKOLA: KOMPARATIVNE DRUŠTVENE ZNANOSTI U OSLU

Oslo, 31. srpnja - 11. kolovoza 1995.

Ljetna škola u Oslu *Comparative Social Studies* osnovana je 1992. godine na Fakultetu društvenih znanosti Sveučilišta u Oslu. Osnivanje škole potaknuto je novim europskim integracijskim procesima i promjenama. U tom okružju htjela se izgraditi mreža između institucija i pojedinaca u području društvenih znanosti. Ova je škola postdiplomski obrazovno-istraživački tečaj i dio doktorskog programa na spomenutom fakultetu.

Ove godine škola je organizirana po treći put. Pokrivala je sljedeće discipline: sociologiju, humanu geografiju, političke znanosti, ekonomiju, obrazovanje i socijalnu antropologiju. Među polaznicima ciljne grupe su doktoranti zainteresirani za komparativne društvene znanosti, istraživači i napredni studenti koji rade u području komparativnih socijalnih znanosti i posebno istraživačkih metoda.

Ove godine Škola je imala 180 polaznika iz 33 zemlje. Polaznici iz zemalja istočne Europe i nordijskih zemalja, osim Norveške, mogu dobiti financijsku potporu koja pokriva troškove smještaja - uključujući doručak i ručak, troškove puta, knjige i priručnike predviđene za tečaj, a dio novca dobije se kao džeparac. Iz istočnoeuropskih zemalja ove godine novčanu potporu dobilo je 25 polaznika (Slovenija 3, Hrvatska 1).

Škola je bila organizirana kroz devet tečajeva. Svaki tečaj sastoji se od 20 sati predavanja u tijeku pet dana. Polaznici unaprijed dobiju koncept predavanja, priručnik i preporučenu literaturu za tečaj. Polaznici mogu dobiti uvjerenje o pohađanju tečaja ako u roku osam tjedana nakon završetka tečaja pošalju u tri primjerka pisani esej na temu kojom se bavio tečaj. Esej ocjenjuje predavač.

Važno je napomenuti da su predavači na pojedinim tečajevima poznati profesori i istraživači u području komparativnih društvenih znanosti.

Ove godine Škola je imala tečajeve kako slijedi. Tečajevi pod rednim brojevima od 1. do 5. održani su prvi tjedan, od 31. srpnja do 4. kolovoza. Ostali tečajevi održani su drugi

tjedan, od 7. do 11. kolovoza. Ovdje se donose informacije o tečajevima na osnovi brošure koju je organizator unaprijed izdao. Nešto više informacija daje se o *Comparative Welfare State Research* jer je autor ovog priloga bio polaznik tog tečaja.

1. *Luxembourg Income Study (LIS), European/Scandinavian workshop, Comparative Studies on Income Distribution*

Predavači na tečaju bili su: profesor Frank Cowell, University of London, Engleska, profesor Markus Janatti, Abo Akademi, Finska, profesor Johan Fritzell, University of Stockholm, Švedska, te stručnjaci grupe (LIS).

LIS raspolaze opsežnim podacima kojima se mjeri dohodak i ekonomska dobrobit u preko 20 modernih industrijskih socijalnih država (welfare state). Podaci su istraživačima dostupni kroz elektronsku poštu. Ti su podaci bogat izvor za primijenjena komparativna i policy istraživanja u ekonomiji, sociologiji i javnoj politici (public policy).

Predavanja su se odnosila na probleme starenja, siromaštva, nejednakosti i regionalne probleme u Europi. Poseban je interes za uključivanje istraživača iz zemalja u tranziciji u taj opsežni projekt.

2. *International and Inter-cultural Comparative Analyses in Political Sciences: Analyses of Attitudes towards Social Inequality and towards the Role of Government*

Predavači na tečaju bili su profesori Peter Ph. Mohler, University of Mannheim, Njemačka, i Richard G. Topf, London Guildhall University, Engleska.

Tečaj je bio usredotočen na pristupe u međunarodnim i međukulturnim komparacijama u političkim znanostima, osnovanim na anketnim istraživanjima. Dajući pregled mogućih pristupa komparativnoj metodologiji, naglasak je na pregledu i kritici tradicije koju su

razvili Almond i Verba u *The Civic Culture*, kroz razmatranja suvremenih pristupa komparativnih empirijskih istraživanja. Raspravljalo se o teorijskim i epistemološkim pitanjima koja se pojavljuju pri upotrebi anketnih podataka na individualnoj razini za makro komparacije te o tehničkim problemima povezanim s interkulturalnim projektima.

Za ilustraciju tih problema upotrijebljeni su komparativni anketni podaci o "stavovima prema socijalnoj nejednakosti" i o "ulozi vlade".

3. *Comparative Aspects of Industrial Modernization in Europe, USA and Japan*

Predavač je bio profesor Horst Kern, University of Gottingen, Njemačka.

Predavanja su bila podijeljena u četiri bloka. Prvi blok se odnosio na teorijske kontraverzije u području industrijske modernizacije i organizacijske prakse u industriji. U drugom bloku bilo je riječi o novim uvidima u industrijsku modernizaciju koja se razvila osamdesetih, posebno za povijesne razlike i razliku među zemljama (kulturama) u industrijskom razvoju. Treći blok bio je posvećen tekućim promjenama okvira u kojima ekonomski akteri djeluju, dajući preciznije informacije o aktualnoj situaciji, kao što su promjene izvora efikasnosti (racionalizacija vs. inovacija), sastav radne snage (feminizacija tržišta rada, višak ponude rande snage) i prostorni okviri ekonomskih akcija (globalizacija vs. regionalizacija). U četvrtom bloku raspravljalo se o novim izazovima u kontekstu nacionalnih modela industrijske restrukturacije osamdesetih. Dodirnuti su problemi moguće povezanosti između kolapsa sovjetskog tipa ekonomije i fenomena industrijske modernizacije.

4. *European Regional Development: the Role and Function of Innovative Networks*

Predavač je bio profesor Phil Cook, University of Wales, Cardiff, Engleska.

Predavač je postavio pet zadataka. Prvo, predstavljen je pregled utjecaja globalnog monetarizma na europske razvojne trendove. Nadalje, objašnjene su promjene u sposobnostima nacionalnih država da vode industrijsku i regionalnu politiku. Treći zadatak bio je da se

pokaže pojava regionalnih industrijskih politika, često s inovacijama i tehnološkim naglascima. Četvrto, ovakav pristup nastoji identificirati ekonomske klasterne i pomoći ih s inovativnom poduzetničkom mrežom uključujući javne i privatne institucije. Konačno, hoće se pokazati da je ovaj "associational" pristup transferabilan u "learning economies" u manje favoriziranim regijama i pokazuje se mehanizam kako to postići.

5. *Economic Institutions Compared*

Predavač je bio profesor Karl Ove Moene, University of Oslo, Norveška.

Predavač se poziva na tradicionalnu ekonomsku teoriju koja često polazi od specifičnih, ali skrivenih pretpostavki o vlasničkim pravima i strukturi procesa odlučivanja. U ovom tečaju razvijetljena je uloga institucija usporedbom učinaka ustanovljavanja različitih vrsta institucija. U tom kontekstu raspravljalo se o problemima kompanija, vlasništva i nadgrađivanja. Raspravljalo se o makroekonomskim konzekvencijama mikromotiva te o raspodjeli dobiti, menadžmentu, sindikatima i pregovaranju. Kao primjer za raspravu uzeta je socijalna demokracija i poteškoće u koje je ona zapala. Raspravljalo se o dihotomijama tržište-birokracija, hijerarhija-polihija, diktatura-demokracija te o razlikama i sličnostima kompeticije na tržištu i političkoj areni. Problemi centralizacije, reformi i tranzicije stavljeni su u kontekst zbivanja u istočnoj Europi i Kini.

6. *Comparative Welfare State Research*

Predavač: Gosta Esping-Andersen, University of Trento, Italija.

Gosta Esping-Andersen jedan je od vodećih teoretičara i istraživača u području socijalne politike. To je očito i bio razlog što je zanimanje za ovaj tečaj bilo najveće. Tečaj je imao 31 polaznika, dok su na primjer drugi tečajevi u istom tjednu imali u prosjeku 6 do 9 polaznika.

Gosta Esping-Andersen ima zanimljivu karijeru. Po porijeklu je Danac. Bio je profesor na Harvardu (SAD) i na European University u Firenzi. Njegovo je područje istraživanja razvoj socijalne države (welfare state), socijalna stratifikacija i tržište rada. Najpoznatije njegovo djelo je *The three World of Welfare*

Capitalism (1990) - dosad je imalo četiri izdanja. Ova knjiga smatra se danas najutjecajnijim djelom u području socijalne politike. Glavni argument za to je činjenica da je autor na osnovi komparativnih empirijskih istraživanja sustava socijalnih politika razvijenih zemalja razvio novu teoriju o tri dominantna tipa socijalnih režima: liberalnom, korporativističkom i socijaldemokratskom.

U svojim predavanjima Esping-Andersen polazi od dva pristupa u istraživanju fenomena socijalne države. Prvi je pristup socijalna administracija koji se usredotočuje na socijalnu politiku na mikrorazini.

Drugi pristup kojega zagovara predavač jeste pristup političke ekonomije. On gleda na socijalnu državu kao na sveobuhvatan sustav socijalne regulacije u čijem su središtu tržište, država i obitelj.

Esping-Andersen pošao je u predavanjima od pitanja što je socijalna država, koje su njeine manifestacije? Je li socijalna država puki zbroj socijalnih politika? Kada je država socijalna država? Je li na primjer Španjolska socijalna država? Esping-Andersen drži da treba razviti osnovne kriterije koji podupiru status neke države kao socijalne države i glavna načela međunarodnih varijacija. Kod tih pretpostavki predavač polazi od teorije T.H. Marshalla o razvoju građanskih prava i posebno socijalnih građanskih prava. Za socijalna građanska prava pretpostavlja se da su univerzalna i da pripadaju svim građanima. Na drugoj strani polazi se od teorije derobizacije (decommodification) K. Polonyja prema kojoj građanin ima odgovarajuća prava i jamstva za život u društvu neovisno o cijeni njegove radne snage na tržištu. Uzimajući te kriterije predavač drži da je prvi ozbiljan koncept socijalne države postavio švedski socijaldemokrat Gustav Moller dvadesetih godina.

Moderne socijalne države nastaju poslije Drugog svjetskog rata. Njihove razvojne koncepte i krize predavač je dobro empirijski ilustrirao. Jedno je očito: bez socijalne države nema ozbiljnog i uravnoteženog gospodarskog razvoja. Visina socijalnih izdvajanja u pojedinim zemljama nije uvijek presudna za tip socijalne države. Socijalne države u razvijenim zemljama duboko su određene kulturom i svekolikim povijesnim nasljedem pojedinih zemalja. Krize koncepata socijalnih država višestruke su. Najozbiljniju krizu proživljava soci-

jaldemokratski, odnosno skandinavski tip socijalne države. Reformu tog tipa socijalne države nalažu procesi globalizacije ekonomskog razvoja. Jedan od ključnih elemenata reforme u tim zemljama, prema Esping-Andersenu, jest snižavanje socijalnih plaća u uslužnim djelatnostima i povećanje plaća u industriji.

Predavač se dotaknuo i problema razvoja socijalnih država u zemljama u tranziciji. Prema njegovom mišljenju tu je još preuranjeno govoriti o tipovima socijalnih politika. On je prilično kritičan prema mogućim reformama tih sustava po uzoru na čileanski model, kakvu orijentaciju zagovara dio stručnjaka iz Svjetske banke. G. Esping-Andersen veoma je dobar kao predavač i upoznat je sa svim relevantnim istraživanjima u ovom području u svijetu. Za različite aspekte i probleme razvoja socijalnih država polaznicima je preporučio aktualne autore, njihove radove, projekte i institucije u kojima oni rade. Polaznici ovog tečaja mogli su raspravljati s predavačem o istraživanjima kojima se oni bave i u tom su smislu dobili zanimljive naputke i komentare.

7. *Comparative European Perspective on Education Life Course and Social Inequality*

Predavači su bili profesori Walter Muller, University of Mannheim, Njemačka, i Robert Erikson, University of Stockholm, Švedska.

Ključna varijabla u reprodukciji socijalnih nejednakosti i mobilnosti u modernim društvima je obrazovanje. Obrazovni sustavi značajno se razlikuju u različitim zemljama. U ovom se tečaju raspravljalo do koje mjere ove razlike utječu na rezultate obrazovne i socijalne reprodukcije u različitim zemljama. Ovdje se nastojao aktualizirati nov model analize problema. Središnji element modela je obrazovanje kao glavni faktor u procesu postizanja novog statusa te analiza posljedičnih tranzicija između razine obrazovanja, strukture profesionalnih postignuća i klasne pripadnosti.

8. *Current Issues in Adult Education, Theory and Research in Europe*

Predavači su bili profesor Elisabeth Gerret, University of Dundee, Škotska, i docent Thyge Winthet-Jensen, Copenhagen University, Danska.

Cilj ovog tečaja bio je da se polaznicima omogući kritički uvid u suvremene probleme obrazovanja odraslih u Europi ispitujući njegovu teorijsku osnovanost, nalaze istraživanja i njihov utjecaj na politiku u tom području. Pod obrazovanjem odraslih ovdje se misli na sve oblike sistemskog učenja u kojima sudjeluju odrasli nakon što su završili osnovno obrazovanje.

Tijekom tečaja raspravljalo se o konceptu, definicijama i filozofiji obrazovanja odraslih. Važne teme bile su komparativna istraživanja, pitanja tko su odrasli, doživotno obrazovanje, pristup odraslih visokom obrazovanju, obrazovanje odraslih i demokracija, socijalna participacija u obrazovanju odraslih te europeizacija istraživanja u obrazovanju.

9. Cognition and Symbolism

Predavač je bio dr. Christina Toren, Brunel University, London, Engleska.

Cilj ovog tečaja bio je staviti probleme spoznaje u kontekst socijalnih odnosa među ljudima te prezentirati metode prema kojima analize simbolizma - mitova, rituala i svih simboličnih aspekata ponašanja - mogu biti inkorporirane u istraživanje spoznaje kao mikrohistorijskog procesa kod posebnih osoba.

U tečaju su se obrađivale teme o duhu u antropologiji i psihologiji, utjelovljivanju znanja, razvojnim perspektivama, djeci kao subjektu i objektu, osobi i spolu, kategorizaciji iskustava, jeziku i svijesti, simbolima mišljenja te spoznajnim i ritualnim procesima.

* * *

Prisustvovanje tečajevima Ljetne škole u Oslu višestruko je korisno i preporučujem kolegama da za iduću godinu podnesu molbe. Za tu je godinu već objavljen preliminarni program. Škola će trajati od 29. srpnja do 9. kolovoza 1996. Planirano je održavanje 10 te-

čajeva. Navodimo naslove tečajeva, znanstveno područje i imena predavača.

1. *Analysis of Political Values, Based on data from the European Value Survey (EVS)*, političke znanosti, profesori Ola Listhaug, University of Trondheim i Oddbjorn Knutsen, University of Oslo, Norveška.

2. *Parliamentary Democracy and Political Parties*, političke znanosti, profesor Kare Strom, University of San Diego, SAD.

3. *Ideas and Evidence in Comparative Social Research*, sociologija, profesor Charles Ragin, Northwest University, SAD.

4. *The Historical Sociology of the Family and the Life Course in Comparative Perspective*, sociologija, profesor Tamara Haraven, University of Delaware, SAD.

5. *Comparative Perspective on Work and Organizations*, sociologija, profesor Arne Kalleberg, University of North Carolina, SAD.

6. *Environmental and Housing Movements in Hungary, Estonia and Russia*, profesori Chris Pickvance i Kate Pickvance, sociologija i humana geografija, University of Kent, V. Britanija.

7. *Upper Secondary Education in East and West Europe: The Politics of Convergence?*, obrazovanje, profesor Robert Cowen, University of London, V. Britanija.

8. *Comparative Issues and Comparative Approaches in different "National Schools" of Sociology and Social Anthropology*, socijalna antropologija, profesor Jean-Claude Galey, gostujući profesor University of Oslo, Norveška.

9. *Comparison, Context and Interpretation*, socijalna antropologija, profesor Ladislav Holy, University of St. Andrew, Škotska.

10. *Comparative Development Economics*, socijalna antropologija, profesor Oded Stark, University of Oslo, Norveška.

Gojko Bežovan